

**LIETUVOS RESPUBLIKOS PAPILDOMA INFORMACIJA TEIKIAMA
PAGAL TARPTAUTINĖS KONVENCIJOS DĖL ASMENŲ APSAUGOS NUO
PRIVERSTINIO DINGIMO 29 STRAIPSNIO 4 DALĮ**

Turinys

I. Įvadas	3
II. Komiteto baigiamosiose pastabose pateiktų rekomendacijų įgyvendinimas	3-24

I. Įvadas

1. Lietuvos Respublika, vadovaudamasi Tarptautinės konvencijos dėl asmenų apsaugos nuo priverstinio dingimo (toliau – Konvencija) 29 straipsnio 4 dalį teikia Jungtinių Tautų Priverstinio dingimo komitetui (toliau – Komitetas), įsteigtam pagal Konvencijos 26 str., papildomą informaciją apie šios Konvencijos įgyvendinimą.

2. Lietuvos Respublika Konvenciją pasirašė 2007 m. vasario 6 d. Paryžiuje, Konvencijos pasirašymo atidarymo ceremonijos metu. Lietuvos Respublika Konvenciją ratifikavo 2013 m. balandžio 23 d. įstatymu Nr. XII-254. Konvencija Lietuvos Respublikos atžvilgiu įsigaliojo 2013 m. rugsėjo 13 d.

3. Pagal Konvencijos 29 straipsnio 1 dalį, valstybės, šios Konvencijos Šalys, per dvejus metus nuo Konvencijos įsigaliojimo konkrečiai valstybei, pateikia Komitetui ataskaitą dėl priemonių, kurių ėmėsi vykdydamos savo įsipareigojimus pagal Konvenciją. Pirmąją savo ataskaitos apie Konvencijos nuostatų įgyvendinimą Lietuva pateikė 2015 metų rugsėjo mėnesį.

4. 2017 m. spalio 16 d. Komitetas priėmė Baigiamąsias pastabas dėl Lietuvos ataskaitos pagal Konvencijos 29 straipsnio 1 dalį Nr. CED/C/LTU/CO/1 (toliau – Baigiamosios pastabos).

5. Baigiamųjų pastabų 37 punkte Komitetas paprašė Lietuvos Respublikos Vyriausybę per vienerius metus nuo ataskaitos pateikimo surinko informaciją apie rekomendacijų, pateiktų Baigiamųjų pastabų 22, 24 ir 26 punktuose, įgyvendinimą ir pateikė šią informaciją Komitetui.

6. Baigiamųjų pastabų 38 punkte Komitetas paprašė valstybės, Konvencijos Šalies, ne vėliau kaip iki 2023 m. rugsėjo 15 d. pateikti konkrečią ir atnaujintą informaciją pagal Konvencijos 29 straipsnio 4 dalį apie visų Baigiamosiose pastabose pateiktų rekomendacijų įgyvendinimą ir bet kokią kitą naują informaciją apie Konvencijoje nustatytų įsipareigojimų vykdymą.

II. Komiteto Baigiamosiose pastabose pateiktų rekomendacijų įgyvendinimas

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 12 punkto

7. Lietuvos Respublikos Seimas 2023 m. birželio 22 d. pritarė Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹ (toliau – Baudžiamasis kodeksas) pakeitimams², kuriais siekiama įgyvendinti Komiteto Baigiamųjų pastabų 12 punkte pateiktą rekomendaciją imtis visų priemonių, kurios būtinos siekiant užtikrinti, kad priverstinio dingimo apibrėžtis nacionalinės teisės aktuose visiškai atitiktų Konvencijos 2 straipsnyje nustatytą apibrėžtį. Šie Baudžiamojo kodekso pakeitimai įsigaliojo 2023 m. liepos 6 d.

8. Baudžiamojo kodekso 100¹, 100³ ir 113¹ straipsnių pakeitimo įstatymo 1 straipsniu, Baudžiamojo kodekso 100¹ straipsnyje įtvirtinta priverstinio dingimo nusikaltimo apibrėžtis papildyta nauju sudėties požymiu – „suėmimas“ ir išdėstyta taip: „Tas, kas veikdamas kaip valstybės atstovas arba asmuo ar asmenų grupė, veikiantys valstybės leidimu, palaikymu ar pritarimu, sulaikė, **suėmė**, pagrobė asmenį ar kitaip atėmė jo laisvę, kai atsisakoma pripažinti tokį sulaikymą, **suėmimą**, pagrobimą ar laisvės atėmimą, arba slėpė dingusio asmens likimą ar buvimo vietą, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki penkiolikos metų“.

9. Mūsų vertinimu, kad šiuo Baudžiamojo kodekso pakeitimu užtikrinta visiška nacionalinės priverstinio dingimo nusikaltimo apibrėžties atitiktis Konvencijos 2 straipsnio nuostatoms.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 14 punkto

10. Baudžiamojo kodekso XV skyrius reglamentuoja nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus. Šiame skyriuje yra įtvirtintas ir jau minėtas 100¹ straipsnis, kuriame apibrėžiamas priverstinio dingimo nusikaltimas bei nustatoma baudžiamoji atsakomybė už šio nusikaltimo atlikimą. Baudžiamojo kodekso XV skyriuje, 113¹ straipsnyje reglamentuojama vado atsakomybė už jam teisiškai ar faktiškai pavaldžių asmenų atliktas nusikalstamas veikas žmoniškumui ir karo nusikaltimus.

11. Minėtu Baudžiamojo kodekso 100¹, 100³ ir 113¹ straipsnių pakeitimo įstatymo 2 straipsniu, atsižvelgiant į Baigiamųjų pastabų 14 punktą, kuriuo Lietuvai rekomenduojama imtis teisėkūros

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas Nr. VIII-1968, prieinama per: [VIII-1968 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kod... \(lrs.lt\)](#).

² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 100-1, 100-3 ir 113-1 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIV-2085, prieinama per: [XIV-2085 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 100-1, 100-3 ir 113-1 straipsnių pakeitimo įstatymas \(lrs.lt\)](#).

priemonių, kurios būtinos siekiant užtikrinti, kad nacionalinės teisės aktuose būtų konkrečiai nurodyta vadų baudžiamoji atsakomybė remiantis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies b punktu, Baudžiamojo kodekso 113¹ straipsnis papildytas nauja 2 dalimi. Šioje dalyje įtvirtinama vado baudžiamoji atsakomybė už vado veiksmus, kai jis disponuoja duomenimis apie jam teisiškai ar faktiškai pavaldžių asmenų ketinimą vykdyti priverstinį dingimą (arba kitą Baudžiamojo kodekso XV skyriuje numatytą nusikaltimą) arba žino apie minėtų asmenų jau įvykdytą priverstinį dingimą (arba kito Baudžiamojo kodekso XV skyriuje numatyto nusikaltimo įvykdymą) ir tyčia nesiima visų būtinų ir pagrįstų, nuo jo priklausančių priemonių, siekiant užkirsti kelią nusikalstamiems veiksams vykti arba šiems veiksams išaiškinti. Naujoji Baudžiamojo kodekso 113¹ straipsnio redakcija papildyta nauja 2 dalimi, kuri numato, kad: „Tas, kas vykdė vado pareigas žinodamas, kad jam teisiškai ar faktiškai pavaldūs asmenys padarė ar ketino padaryti šiame skyriuje numatytą nusikalstamą veiksą, arba nepaisydamas šios informacijos ir nesiėmęs visų būtinų ir pagrįstų, nuo jo priklausančių priemonių, kad užkirstų kelią šių nusikalstamų veikų padarymui ar kėsinimuisi jas padaryti, arba neperdavęs šios informacijos kompetentingoms institucijoms ištirti, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų“.

12. Taigi, aptariamam Baudžiamojo kodekso pakeitimui užtikrintas Lietuvos nacionalinės teisės nuostatų ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies b punkto nuostatų visiškas suderinamumas, be kita ko, Lietuvos nacionalinėje teisėje numatant net aukštesnį kriminalizavimo standartą.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 16 punkto

13. Atkreiptinas dėmesys, kad Baudžiamajame kodekse įtvirtinta sankcija už priverstinio dingimo nusikaltimo atlikimą siekia nuo trejų iki penkiolikos metų laisvės atėmimo. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Baudžiamojo kodekso 11 straipsnį, nusikaltimai yra grupuojami pagal pavojingumą į šias grupes: nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius. Baudžiamojo kodekso 11 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo. Taigi, atsižvelgiant į šias nuostatas, priverstinio dingimo nusikaltimas pagal Lietuvos nacionalinę teisę yra priskiriamas prie pačių pavojingiausių – labai sunkių – nusikaltimų, už kurių įvykdymą gresia didžiausios laisvės atėmimo bausmės.

14. Pagal Lietuvos nacionalinės teisės nuostatas, skiriant bausmę už atitinkamą nusikalstamą veiksą bausmės dydis yra skaičiuojamas nuo sankcijoje numatytos bausmės vidurkio, sudedant minimalų ir

maksimalų straipsnio sankcijoje numatytą bausmės dydį ir gautą rezultatą padalijant pusiau (Baudžiamojo kodekso 61 straipsnio 3 dalis). Teismas, skirdamas bausmę, atsižvelgia į tai, ar yra nustatyta tik atsakomybę lengvinančių ar tik atsakomybę sunkinančių aplinkybių, ar yra ir atsakomybę lengvinančių, ir atsakomybę sunkinančių aplinkybių, ir įvertina kiekvienos aplinkybės reikšmę (Baudžiamojo kodekso 61 straipsnio 1 dalis). Įvertinęs atsakomybę lengvinančias ir (ar) atsakomybę sunkinančias aplinkybes, jų kiekį, pobūdį ir tarpusavio santykį, taip pat kitas Baudžiamojo kodekso 54 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes (tokias kaip padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnis; kaltės forma ir rūšis; padarytos nusikalstamos veikos motyvai ir tikslai; nusikalstamos veikos stadija; kaltininko asmenybė; asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką forma ir rūšis; nusikalstama veika padaryta žala), teismas motyvuotai parenka švelnesnę ar griežtesnę bausmės rūšį, taip pat skiriamos bausmės dydį, skaičiuodamas jį nuo atitinkamo nusikaltimo sankcijoje numatyto vidurkio (Baudžiamojo kodekso 61 straipsnio 2 dalis). Minėtomis nuostatomis privalu vadovautis ir skiriant bausmes už priverstinio dingimo nusikaltimą, už kurio įvykdymą bausmės vidurkis siekia 9 metus laisvės atėmimo.

15. Atsižvelgiant į Baigiamųjų pastabų 16 (b) punkto rekomendaciją nustatyti konkrečias sunkinančias ir lengvinančias aplinkybes, kurios nurodytos Konvencijos 7 straipsnio 2 dalyje ir taikomos priverstinio dingimo nusikaltimo padarymo atveju, tikslinga pastebėti, kad lengvinančių aplinkybių katalogas yra įtvirtintas Baudžiamojo kodekso 59 straipsnyje. Šiame straipsnyje numatyta, kad atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis laikomos šios: kaltininkas suteikė nukentėjusiam asmeniui pagalbą arba kitais aktyviais veiksmais išvengė ar bandė išvengti sunkesnių padarinių; kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamojo įstatymo numatytą veiką ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo išaiškinti šią veiką ar joje dalyvavusius asmenis; kaltininkas savo noru atlygino ar pašalino padarytą žalą; nusikalstama veika padaryta dėl labai sunkios turtinės arba beviltiškos kaltininko padėties; veika padaryta dėl psichinės ar fizinės prievartos, jeigu tokia prievarta nepašalina baudžiamosios atsakomybės; veikos padarymui įtakos turėjo provokuojantis ar rizikingas nukentėjusio asmens elgesys; veika padaryta nukentėjusio asmens, kurio būklė beviltiška, prašymu; veika padaryta pažeidžiant nusikalstamą veiką padariusio asmens sulaikymo, būtinojo reikalingumo, profesinės pareigos arba teisėsaugos institucijų užduoties vykdymo, gamybinės ar ūkinės rizikos, mokslinio eksperimento teisėtumo sąlygas; veika padaryta peržengiant būtiniosios ginties ribas, kai baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę už būtiniosios ginties ribų peržengimą; veika padaryta dėl didelio susijaudinimo, kurį nulėmė neteisėti nukentėjusio asmens veiksmai; veiką padarė ribotai pakaltinamas asmuo; veiką padarė prieš jo valią nugirdytas ar apsvaigintas asmuo; nepavykęs

savanoišką atsisakymą padaryti nusikalstamą veiką. Pažymėtina, kad šis sąrašas nėra baigtinis ir teismas gali pripažinti atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis ir prieš tai nenurodytas aplinkybes. Šios nuostatos yra taikomos absoliučiai visoms Baudžiamajame kodekse įtvirtintoms nusikalstamoms veikoms, įskaitant ir priverstinio dingimo nusikaltimą.

16. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Baudžiamojo kodekso 59 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose numatytos lengvinančiomis aplinkybės (kaltininkas suteikė nukentėjusiam asmeniui pagalbą arba kitais aktyviais veiksmais išvengė ar bandė išvengti sunkesnių padarinių; kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamojo įstatymo numatytą veiką ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo išaiškinti šią veiką ar joje dalyvavusius asmenis) iš esmės atitinka Konvencijos 7 straipsnio 2 dalies a) punkte įtvirtintas lengvinančias aplinkybes (asmenys, įtraukti į priverstinio dingimo nusikaltimo vykdymą, veiksmingai prisidėjo prie gyvų dingusių asmenų gražinimo ar padėjo išaiškinti priverstinio dingimo atvejus arba nustatyti priverstinio dingimo nusikaltimo kaltininkus).

17. Sunkinančių aplinkybių katalogas įtvirtintas Baudžiamojo kodekso 60 straipsnyje ir apima šias aplinkybes: veiką padarė bendrininkų grupė (teismas, atsižvelgdamas į kiekvieno bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką pobūdį ir laipsnį, gali nepripažinti šios aplinkybės atsakomybę sunkinančia); veiką padarė organizuota grupė; veika padaryta dėl chuliganiškų ar savanaudiškų paskatų; veika padaryta kankinant nukentėjusį asmenį ar kitaip itin žiauriai elgiantis arba tyčiojantis iš jo; veika padaryta mažamečiui; veika padaryta asmeniui, kuris dėl ligos, neįgalumo, senatvės ar kitų priežasčių buvo bejėgiškos būklės, be jo prašymo arba veika padaryta nepilnamečiam asmeniui, pasinaudojus jo priklausomumu ar piktnaudžiaujant pasitikėjimu, autoritetu ar įtaka; veika padaryta nėščiai moteriai, kai akivaizdu kad ji nėščia; veika padaryta pasinaudojant visuomenine ar kito asmens nelaime; veiką padarė asmuo, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jeigu šios aplinkybės turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui; veika padaryta visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus; dėl padarytos veikos atsirado sunkių padarinių arba kilo reali grėsmė nukentėjusio asmens gyvybei; veika padaryta siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, odos spalvos, tautybės, kalbos, kilmės, etninės kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; veiką padarė recidyvistas; Baudžiamojo kodekso 149 straipsnio („Išžaginimas“) 3 ir 4 dalyse, 150 straipsnio („Seksualinis prievartavimas“) 3 ir 4 dalyse, 151 straipsnio (Privertimas lytiškai santykiauti) 2 dalyje, 151¹ („Lytinės aistros tenkinimas pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą“), 152¹ („Jaunesnio negu šešiolikos metų asmens viliojimas“), 153 („Jaunesnio

negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas“), 162 („Vaiko išnaudojimas pornografijai“) straipsniuose, 307 straipsnio („Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos“) 3 dalyje, 308 straipsnio („Įtraukimas į prostituciją“) 3 dalyje, 309 straipsnio („Disponavimas pornografinio turinio dalykais“) 2 ir 3 dalyse numatytas veikas padarė nukentėjusio nepilnamečio artimasis giminaitis, šeimos narys ar kartu gyvenantis asmuo.

18. Baudžiamojo kodekso 60 straipsnio nuostatos, kaip ir prieš tai minėtos 59 straipsnio nuostatos, taikomos absoliučiai visoms Baudžiamajame kodekse įtvirtintoms nusikalstamoms veikoms (įskaitant ir priverstinio dingimo nusikaltimą). Pastebėtina, kad Baudžiamojo kodekso 60 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7, 11 punktuose numatytos sunkinančios aplinkybės (veika padaryta mažamečiui; veika padaryta asmeniui, kuris dėl ligos, neįgalumo, senatvės ar kitų priežasčių buvo bejėgiškos būklės, be jo prašymo arba veika padaryta nepilnamečiam asmeniui, pasinaudojus jo priklausomumu ar piktnaudžiaujant pasitikėjimu, autoritetu ar įtaka; veika padaryta nėščiai moteriai, kai akivaizdu kad ji nėščia; dėl padarytos veikos atsirado sunkių padarinių arba kilo reali grėsmė nukentėjusio asmens gyvybei) apima Konvencijos 7 straipsnio 2 dalies b) papunktyje numatytas sunkinančias aplinkybes (atvejus, kai dingęs asmuo miršta ar priverstinio dingimo nusikaltimas įvykdomas nėščiuoju, nepilnamečiu, neįgaliuju ar kitu ypač pažeidžiamu asmeniu atžvilgiu).

19. Manytina, kad Lietuvos nacionalinėje teisėje įtvirtintos sunkinančios aplinkybės ne tik užtikrina Konvencijos 7 straipsnio 2 dalyje numatytų nuostatų įgyvendinimą, bet ir numato netgi aukštesnį kriminalizavimo standartą. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos nacionalinę teisę sunkinancia aplinkybe pripažįstama net nukentėjusio asmens gyvybei kilusi reali grėsmė, nereikalaujant atitinkamų padarinių asmens sveikatai ar gyvybei. Tuo tarpu, asmens mirtis pagal Lietuvos nacionalinės teisės nuostatas nevertintina kaip sunkinanti aplinkybė, kadangi asmens veiksmai, kuriais buvo sukelti minėti padariniai, yra kvalifikuojami kaip atskiras nusikaltimas (nužudymas arba neatsargus gyvybės atėmimas) ir baudžiamas griežtomis laisvės atėmimo bausmėmis, kurios nėra susijusios su priverstinio dingimo nusikaltimu.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 18 punkto

20. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas³ (toliau – Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas) reglamentuoja valstybės ar tarnybos paslaptį sudarančios informacijos žymėjimo, įslaptinimo, saugojimo, naudojimo, išslaptinimo, apsaugos veikslių koordinavimo bei kontrolės (priežiūros) pagrindus ir tvarką, nustato minimalius atskirų įslaptintos informacijos apsaugos sričių (personalo patikimumo užtikrinimo, įslaptintos informacijos administravimo, įslaptintos informacijos fizinės apsaugos, įslaptintų sandorių saugumo, įslaptintos informacijos ryšių ir informacinių sistemų apsaugos) reikalavimus. Šio įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad įslaptinta informacija – bet kokios formos duomenys, neatsižvelgiant į jų fiksavimo ar perdavimo būdą, sudarantys valstybės ar tarnybos paslaptį.

21. Valstybės paslaptis pagal minėto įstatymo nuostatas suprantama kaip įslaptinta informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali sukelti grėsmę Lietuvos Respublikos suverenitetui, teritorijos vientisumui, gynybinei galiai, padaryti žalos valstybės interesams, sukelti pavojų žmogaus gyvybei ar sveikatai arba sudaryti prielaidas kilti pavojui žmogaus gyvybei (Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 2 straipsnio 26 dalis). Tuo tarpu tarnybos paslaptis pagal minėto įstatymo nuostatas suprantama kaip įslaptinta informacija, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali pakenkti valstybės institucijų interesams arba sudaryti prielaidas kilti pavojui žmogaus sveikatai (Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 2 straipsnio 21 dalis).

22. Pagal Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 5 straipsnį, įslaptinta informacija pagal svarbą, galimos žalos, kurią patirtų valstybė, jos institucijos ar asmenys, jeigu ši informacija būtų prarasta arba atskleista neturintiems teisės ją sužinoti asmenims, dydį ir pagal apsaugos, būtinos tokiai informacijai apsaugoti, lygį yra skirstoma į: visiškai slaptą, slaptą, konfidencialią ir riboto naudojimo informaciją. Atitinkamai, slaptumo žymos nuo aukščiausios iki žemiausios yra šios: 1) „Visiškai slaptai“; 2) „Slaptai“; 3) „Konfidencialiai“; 4) „Riboto naudojimo“.

23. Pažymėtina, kad pagal Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 3 straipsnio 6 dalį įslaptinta informacija turi būti patikima griežtai laikantis principo „Būtina žinoti“. Principas „Būtina žinoti“ reiškia, kad įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymomis „Visiškai slaptai“, „Slaptai“, „Konfidencialiai“ ar užsienio valstybių, Europos Sąjungos ar tarptautinių organizacijų Lietuvos Respublikai perduota įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymų „Visiškai slaptai“,

³ Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas Nr. VIII-1443, priinama per: [VIII-1443 Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas \(lrs.lt\)](https://www.lrs.lt/taikyma/taikyma.aspx?lrsid=1443).

„Slaptai“ arba „Konfidencialiai“ atitikmenimis, **gali būti patikėta tik asmenims, turintiems atitinkamus leidimus dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, kuriems vykdant tarnybines pareigas reikia susipažinti ir dirbti su šia informacija.** Įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“ bei užsienio valstybių, Europos Sąjungos ar tarptautinių organizacijų Lietuvos Respublikai perduota įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymos „Riboto naudojimo“ atitikmeniu, gali būti patikėta tik asmenims, turintiems teisę dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, arba leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, **kuriems vykdant tarnybines pareigas reikia susipažinti ir dirbti su šia informacija.**

24. Pažymėtina, kad asmenims, turintiems leidimus, suteikiančius teisę dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima aukštesne slaptumo žyma, atskiras leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima žemesne slaptumo žyma, ar teisę dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, nereikalingi (Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 17 straipsnio 3 dalis).

25. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 25 straipsnyje yra reglamentuotos nuostatos, susijusios su susipažinimu su įslaptinta informacija, kuria disponuoja kitas paslapčių subjektas. Šio straipsnio 1 dalyje teigiama, kad asmeniui teisę susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymomis „Visiškai slaptai“, „Slaptai“ ar „Konfidencialiai“, kuria disponuoja kitas paslapčių subjektas, vadovaudamasis principu „Būtina žinoti“, suteikia šia informacija disponuojančio paslapčių subjekto vadovas ar jo įgaliotas asmuo. Asmuo privalo pateikti institucijos, kurioje dirba, vadovo tikslinį siuntimą. Šiame siuntime turi būti patvirtinta, kad asmuo turi leidimą dirbti ar susipažinti su atitinkama slaptumo žyma pažymėta įslaptinta informacija, taip pat tiesioginių pareigų vykdymu pagrįstas poreikis susipažinti su konkrečia įslaptinta informacija ir nurodyta, su kokios apimties įslaptinta informacija asmeniui reikia susipažinti. Minėto straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad įslaptinta informacija disponuojančio paslapčių subjekto vadovo ar jo įgalioto asmens sprendimas neleisti asmeniui susipažinti su siuntime nurodyta įslaptinta informacija per vieną mėnesį nuo nurodyto sprendimo gavimo dienos gali būti apskūstas Paslapčių apsaugos koordinavimo komisijai.

26. Paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos sprendimai skundžiami Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka (Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 12 straipsnio 8 dalis) – išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijai arba teismui.

27. Pažymėtina, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostata, patvirtintą Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. balandžio 17 d. įsakymu Nr. I-141 (Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. I-290 redakcija), 4 punktu, pareigas pradėję eiti prokurorai privalo gauti leidimą dirbti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymomis „Visiškai slaptai“ ir „Slaptai“, todėl prokurorai vykdydami baudžiamąjį persekiojimą (įskaitant baudžiamąjį persekiojimą dėl priverstinio dingimo nusikaltimo) turi teisę ir realias galimybes susipažinti su valstybės ir tarnybos paslapčių turiniu, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – Baudžiamasis proceso kodeksas) 155 straipsnio nuostatomis ir Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme nustatytu teisiniu mechanizmu. Pažymėtina ir tai, kad ribojant prokurorų teisę susipažinti su valstybės ir tarnybos paslaptimis, kurios yra susijusios su baudžiamajame procese tiriamomis aplinkybėmis, prokurorai turi teisę su skundu kreiptis į nešališkas ir nepriklausomas teismines institucijas.

28. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, manome, kad galiojantis teisinis reglamentavimas visapusiškai užtikrina, jog už priverstinio dingimo nusikaltimų tyrimą atsakingos institucijos galėtų susipažinti su visa su jų atliekamais tyrimais susijusia informacija ir dokumentais.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 20 punkto

29. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama, kad įsigaliojusias Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis Lietuvos Respublikoje vykdyti privaloma. Kaip 2014 m. sausio 24 d. nutarime pažymėjo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, pagal Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublika privalo vadovautis visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis. Be kita ko, šioje nuostatoje įtvirtintas konstitucinis pagarbos tarptautinei teisei principas, t. y. principas *pacta sunt servanda*, reiškiantis imperatyvą sąžiningai vykdyti pagal tarptautinę teisę, *inter alia* tarptautines sutartis, prisiimtus Lietuvos Respublikos įsipareigojimus. Pažymėtina, kad Lietuvoje Konvencija įsigaliojo 2013 m. rugsėjo 13 d. Konvencijos 16 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad nė viena valstybė, šios Konvencijos Šalis, neišsiunčia, negražina (*refouler*), neperduoda ar neišduoda asmens kitai valstybei, jei yra svarių priežasčių manyti, kad tokiam asmeniui kils priverstinio dingimo pavojus. Minėta nuostata yra įgyvendinta Baudžiamojo kodekso 9 straipsniu ir Lietuvoje yra privalomai vykdytina.

30. Baudžiamojo kodekso 9 straipsnis numato, kad užsienietis gali būti neišduodamas atitinkamai valstybei, be kita ko, jeigu: asmuo persekiojamas už politinio pobūdžio nusikaltimą; asmeniui už

padarytą nusikaltimą kitoje valstybėje gali būti taikoma mirties bausmė; yra kitų Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse numatytų pagrindų (įskaitant Konvencijos 16 straipsnyje numatytus pagrindus). Šiame straipsnyje taip pat numatyta, kad asmenys, kuriems pagal Lietuvos Respublikos įstatymus yra suteiktas prieglobstis arba laikinoji apsauga, už nusikalstamas veikas, dėl kurių jie buvo persekiojami užsienyje, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą nebaudžiami ir užsienio valstybėms neišduodami, išskyrus tam tikrus baudžiamajame įstatyme numatytus atvejus. Baudžiamojo kodekso 9^l straipsnyje reglamentuojamas asmens perdavimas pagal Europos arešto orderį. Šiame straipsnyje įvirtinami užsieniečio neperdavimo Europos arešto orderį išdavusiai valstybei pagrindai, nurodoma, kad užsienietis Europos arešto orderį išdavusiai valstybei neperduodamas, jeigu teismas nustato, kad asmens perdavimas pagal Europos arešto orderį pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Taigi, remiantis šiuo metu galiojančiu reguliavimu, tais atvejais, kai nustatoma, kad išduodamam ar perduodamam asmeniui prašančiojoje išduoti valstybėje kils realus pavojus dėl priverstinio dingimo ar kitoks rimtas pavojus jo gyvybei ar sveikatai, remiantis Baudžiamojo kodekso 9 ir 9^l straipsniuose ir tarptautinėse sutartyse numatytais pagrindais, toks asmuo nebūtų išduodamas (perduodamas).

31. Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“⁴ 130 straipsnio 1 dalį, draudžiama išsiųsti arba grąžinti užsienietį į valstybę, kurioje jo gyvybei ar laisvei gresia pavojus arba jis gali būti persekiojamas dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių įsitikinimų, arba į valstybę, iš kurios jis gali būti vėliau nusiųstas į tokią valstybę. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad užsienietis neišsiunčiamas iš Lietuvos Respublikos arba negrąžinamas į valstybę, jeigu yra rimtas pagrindas manyti, kad joje užsienietis bus kankinamas, su juo bus žiauriai, nežmoniškai elgiamasi arba žeminamas jo orumas ar jis bus tokiu būdu baudžiamas. Priimant sprendimą dėl užsieniečio grąžinimo ar išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos, atitinkamai Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos arba Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos išnagrinėja visus surinktus dokumentus ir sprendimą priima tik tuomet, jeigu valstybėje, į kurią užsienietis gali būti išsiųstas, nenustatomos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 130 straipsnio 1 ar 2 dalyse nurodytos aplinkybės. Taigi, pagal šiuo metu galiojančias procedūras yra vertinamos visos reikšmingos rizikos (ne tik priverstinio dingimo), o užsienietis gali būti grąžintas (išsiųstas) tik

⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties Nr. IX-2206, priinama per: [IX-2206 Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties \(Irs.lt\)](#).

įvertinus, ar nebus pažeistas negražinimo principas. Kartu pažymėtina, kad minėtos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ formuluotės yra suderintos su aktualiomis ES teisės aktų nuostatomis.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 22 punkto

32. Galimo Lietuvos dalyvavimo perdavimo ir slapto kalinimo programose aplinkybės yra tiriamos Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje atliekamame ikiteisminiame tyrime Nr. 01-2-00015-14. Procesinis sprendimas šioje byloje dar nėra priimtas. Pažymėtina, kad ikiteisminis tyrimas šiuo klausimu atliekamas aukščiausiu teisėsaugos institucijų lygmeniu – tyrimo grupę sudaro Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras bei Lietuvos kriminalinės policijos biuro ikiteisminio tyrimo tyrėjas.

33. Įsigaliojus Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimui byloje Abu Zubaydah prieš Lietuvą (peticijos Nr. 46454/11, 2018 m. gegužės 31 d.), buvo sudarytas tyrimo planas. Buvo nuspręsta užtikrinti platesnį įtariamų nusikalstamų veikų tyrimą, kuris iš pradžių buvo pradėtas pagal atitinkamus Baudžiamojo kodekso straipsnius, numatančius atsakomybę už piktnaudžiavimą valdžia (Baudžiamojo kodekso 228 str. 1 dalis) ir neteisėto asmens gabenimo per valstybės sieną (Baudžiamojo kodekso 292 straipsnio 3 dalis). Tyrimas buvo tęsiamas pagal Baudžiamojo kodekso 100 straipsnį dėl tarptautinės teisės draudžiamo elgesio su žmonėmis, pažymėtina, kad šiam nusikaltimui negalioja senaties terminai.

34. Siekiant suaktyvinti baudžiamąją bylą, buvo atlikti įvairūs tyrimo veiksmai, pvz. pakartotinai pateiktas išsamus teisinės pagalbos prašymas JAV institucijoms, Generalinė prokuratūra Rumunijos kompetentingoms institucijoms išdavė Europos tyrimo orderį, siekdama išsiaiškinti informaciją apie galimą CŽA sulaikytų asmenų perkėlimą į Lietuvos Respubliką, tyrimo metu buvo atliktas detalus retrospektyvus viešai prieinamų šaltinių stebėjimas, konsultuotasi su tarptautinės baudžiamosios teisės ekspertu, kompetentingoms institucijoms išsiųsti keli paklausimai, į tyrimo medžiagą įtraukti įvairūs pranešimai, ataskaitos, kurie buvo analizuojami įvertinant tyrimo veiksmų galimybę, siekiant patikrinti reikšmingas aplinkybes baudžiamojo proceso nuostatų nustatyta tvarka.

35. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas Europos Žmogaus Teisių Teismo nustatytoms aplinkybėms ir nustatytiems trūkumams. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į nustatytus liudytojų parodymų neatitikimus, siekta pašalinti tam tikrus prieštaravimus. Europos Žmogaus Teisių

Teismo leidimu į bylos medžiagą buvo įtraukti uždaro faktinių aplinkybių konstatavimo posėdžio protokolai, siekiant visapusiškai išanalizuoti Europos Žmogaus Teisių Teismui ekspertų pateiktus įrodymus.

36. Tyrimo sudėtingumą lemia tai, kad pagrindinė įrodomoji medžiaga yra užsienio jurisdikcijose. Lietuvos teisėsaugos institucijos siekė išplėsti bendradarbiavimą su panašius tyrimus atliekančiomis valstybėmis, tačiau reikšmingų rezultatų nebuvo pasiekta. Taip pat buvo ieškoma alternatyvių tarptautinio bendradarbiavimo priemonių įrodymų rinkimui JAV, ypač ieškant galimybių pasinaudoti įrodymų rinkimo procedūra pagal JAV kodekso 1782 skyrių (sulaukus galutinio JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimo buvo nuspręsta šia procedūra nesinaudoti, atsižvelgus į tai, kokia apimtimi buvo pritaikyta valstybės paslapties apsauga) bei gauti reikšmingos įrodomosios medžiagos iš JAV karinės komisijos atliekamų susijusių tyrimų, o galimai ir iš susijusių tarptautinių baudžiamųjų tyrimų.

37. Ikiteisminio tyrimo metu įtariamieji nebuvo nustatyti, įtarimai dėl tiriamų nusikalstamų veikų niekam nėra pareikšti, taip pat nėra asmenų, kuriems būtų suteiktas nukentėjusiųjų statusas, šiuo požiūriu iš esmės atsižvelgiant į tai, kad byloje nėra baudžiamojo proceso standartus atitinkančių įrodymų apie nusikalstamą veiką patyrusius asmenis.

38. Informacija apie vykdomą tyrimą visuomenei buvo ir bus teikiama per Generalinės prokuratūros viešuosius ryšius, taip pat vykdymo ataskaitas Europos Žmogaus Teisių Teismo byloje Abu Zubaydah prieš Lietuvą. Kadangi šiuo metu ieškoma alternatyvių kanalų ir sprendimų, leidžiančių surinkti reikiamą įrodomąją medžiagą, reikia pabrėžti, kad teisėsaugos darbo metodai, naudojami ir numatytos priemonės, kita susijusi veiklos informacija yra labai jautri, o ypač informacija, kuriai galioja ikiteisminio tyrimo duomenų konfidencialumo taisyklė. Tačiau priėmus tam tikrus rezultatus atspindinčius procedūrinius sprendimus arba gavus atitinkamą informaciją, kuri galėtų būti viešai atskleista, ji būtų paviešinta, jei tai nepakenktų sėkmingo tyrimo užbaigimo galimybėms.

39. Galiausiai pažymėtinos ir Lietuvos pastangos, siekiant diplomatinių garantijų, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo nustatyti pažeidimai dėl pareiškėjo Abu Zubaydah kalinimo sąlygų ir laisvės apribojimo būtų nutraukti. Lietuva jau tris kartus šiuo požiūriu teikė JAV institucijoms notas. Be to, 2022 m. gruodį buvo suorganizuotos nuotolinės konsultacijos ekspertiniu lygiu su JAV Valstybės departamento atstovais, siekiant aptarti bendradarbiavimo galimybes.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 24 punkto

40. Įvertinęs 2018 m. Lietuvos Respublikos pateiktą papildomą informaciją dėl Baigiamųjų pastabų 22, 24 ir 26 punktuose pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo, Komitetas papildomai paprašė pateikti informaciją apie: priemones, kurių imtasi siekiant įgyvendinti 2017 m. priimtus teisės aktų pakeitimus, susijusius su procesinių garantijų apsauga asmenims, iš kurių atimta laisvė, bei skundus gautus dėl bet kokių veiksmų, trukdančių naudotis šiomis teisėmis, ir už tokius veiksmus taikytas sankcijas.

41. Pažymėtina, kad pagal Baudžiamojo proceso kodekso 50 straipsnio 4 dalį, kai asmuo yra laikinai sulaikytas Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka ir jis nepasinaudojo savo teise pasirinkti ir pasikviesti gynėją, ikiteisminio tyrimo pareigūnas arba prokuroras privalo paskirti gynėją, jeigu sulaikytasis prašo užtikrinti gynėjo dalyvavimą. Remiantis Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos duomenimis, 2022 metais valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantis advokatas laikinai sulaikytam asmeniui buvo paskirtas 831 atvejais.

42. 2022 m. birželio 28 d. priimtas Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 pakeitimo įstatymas Nr. XIV-1198⁵, kuriuo Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymas (toliau – Suėmimo vykdymo įstatymas) išdėstytas nauja redakcija. Šis įstatymas reglamentuoja suėmimo vykdymo tvarką. Suėmimo vykdymo įstatymo 6 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad apie suimtojo atvykimą į laisvės atėmimo vietų įstaigą ne vėliau kaip kitą dieną suimtojo sutikimu turi būti pranešama jo nurodytam asmeniui. Suėmimo vykdymo įstatymo 7 straipsnio 1-3 dalyse taip pat nustatyta, suimtųjų teisė nekliudomai susitikti, susirašinėti su savo gynėju ir jam skambinti. Šių susitikimų ir skambinimo kartų skaičius ir trukmė, laiškų kiekis neribojami. Suimtųjų bendravimo su savo gynėju metu turi būti užtikrinamas suimtojo ir jo gynėjo bendravimo konfidencialumas. Be to, jeigu suimtasis pageidauja paskambinti gynėjui ar susirašinėti su savo gynėju, bet asmeninėje sąskaitoje neturi pinigų skambinimo išlaidoms apmokėti, vokams, pašto ženklams, rašymo priemonėms ir popieriui įsigyti, suimtojo prašymu laisvės atėmimo vietų įstaiga iš šios įstaigos lėšų sudaro sąlygas skambinti gynėjui ar aprūpina susirašinėti su gynėju būtinomis priemonėmis arba sudaro sąlygas į gynėją kreiptis elektroninių ryšių priemonėmis.

⁵ Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 pakeitimo įstatymas Nr. XIV-1198, prieinama per: [XIV-1198 Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 pakeitimo įstatymas \(lrs.lt\)](#).

43. 2022 m. birželio 28 d. Lietuvos Respublikos Seimas taip pat priėmė Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso pakeitimo įstatymą Nr. XIV-1196⁶, kuriuo Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (toliau – Bausmių vykdymo kodeksas) išdėstytas nauja redakcija. Bausmių vykdymo kodeksas reglamentuoja laisvės atėmimo bausmių vykdymo tvarką. Bausmių vykdymo kodekso 30 straipsnio 4 dalyje nustatyti reikalavimai laisvės atėmimo vietų įstaigų administracijoms apie nuteistojo atvykimą į laisvės atėmimo vietų įstaigą informuoti nuteistojo nurodytą asmenį. Taip pat šio Bausmių vykdymo kodekso 42 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuteistųjų teisė nekliudomai susitikti, susirašinėti su savo advokatu (advokato padėjėju) ir jam skambinti. Šių susitikimų ir skambinimo kartų skaičius ir trukmė, taip pat laiškų kiekis nėra ribojami. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nuteistiesiems bendraujant su savo advokatu (advokato padėjėju) turi būti užtikrinamas jų bendravimo konfidencialumas.

44. Siekiant užtikrinti paminėtų Suėmimo vykdymo įstatymo ir Bausmių vykdymo kodekso nuostatų įgyvendinimą, 2022 m. gruodžio 30 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-444 patvirtintos Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklės, kurių 15 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietų įstaiga apie suimtojo atvykimą į suėmimo vykdymo vietą ne vėliau kaip kitą dieną nuo jo atvykimo privalo išsiųsti pranešimą jo sutuoktiniui, sugyventiniui arba artimiesiems giminaičiams. Apie nuteistojo atvykimą į bausmės atlikimo vietą laisvės atėmimo vietų įstaiga per 3 darbo dienas nuo jo atvykimo turi pranešti nuosprendį priėmusiam teismui ir išsiųsti pranešimą nuteistojo sutuoktiniui, sugyventiniui arba artimiesiems giminaičiams. Pranešime turi būti nurodytas suėmimo vykdymo ar bausmės atlikimo vietos adresas, kada ir kokia tvarka galima bendrauti su suimtuoju ar nuteistuoju ir kt. informacija.

Asmens priverstinė hospitalizacija psichiatrijos įstaigoje

45. 2019 m. gegužės 1 d. įsigaliojo nauja Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo (toliau – PSPĮ) redakcija⁷, kurioje įtvirtintos pagrindinės hospitalizuojamųjų asmenų (įskaitant priverstinai hospitalizuojamus asmenis) teisės.

⁶ Lietuvos Respublikos Seimas taip pat priėmė Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso pakeitimo įstatymą Nr. XIV-1196, prieinama per: [XIV-1196 Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso pakeitimo įstatymas \(lrs.lt\)](#).

⁷ Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo Nr. I-924 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-1906, prieinama per: [XIII-1906 Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo Nr. I-924 pakeitimo įstatymas \(lrs.lt\)](#).

46. Vadovaujantis PSPĮ 12 straipsnio 1 dalimi, psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas, atsisakantis hospitalizavimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotų institucijų nustatyta tvarka gali būti priverstinai hospitalizuojamas, ne ilgiau kaip 3 darbo dienas, tik jeigu iš paciento elgesio ir (ar) kitų objektyvių duomenų galima pagrįstai spręsti, kad yra reali grėsmė, jog jis savo veiksmais ar neveikimu gali padaryti esminės žalos savo ar aplinkinių sveikatai, gyvybei ir (ar) turtui.

47. Jei psichikos ir elgesio sutrikimų turintį pacientą būtina priverstinai hospitalizuoti ir (ar) priverstinai gydyti ilgiau kaip 3 darbo dienas, psichikos sveikatos priežiūros įstaiga, kurioje priverstinai hospitalizuojamas ir (ar) priverstinai gydomas psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas, privalo ne vėliau kaip per 48 valandas nuo priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo pradžios kreiptis į teismą dėl priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo pratęsimo. Teismas gali patęsti priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo terminą iki 1 mėnesio, jei būtina pratęsti vėl – įstaiga iš naujo kreipiasi į teismą, kuris gali pratęsti terminą ne ilgiau kaip iki 6 mėnesių.

48. Vadovaujantis PSPĮ 12 straipsnio 7 dalimi, kai sprendžiami psichikos ir elgesio sutrikimų turinčių pacientų priverstinio hospitalizavimo ir (ar) priverstinio gydymo klausimai, jeigu pacientas neturi pasirinkęs savo advokato, psichikos sveikatos priežiūros įstaiga privalo kreiptis dėl antrinės teisinės pagalbos pacientui suteikimo Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatyta tvarka.

49. Pastebėtina, kad yra atliekama šių PSPĮ nuostatų įgyvendinimo stebėseną. Apklausus visas asmens sveikatos priežiūros įstaigas, teikiančias stacionarines psichiatrijos paslaugas, pagal PSPĮ 12 straipsnio nuostatas 2022 m. taikiusias priverstinį hospitalizavimą, gauta informacija, kad įstaigos, vadovaujasi vidaus procedūromis (kuriose nustatyti atsakingi asmenys) ir kreipiasi dėl antrinės teisinės pagalbos visiems priverstinai hospitalizuojamiems pacientams (jei jie neturi savo advokato), kai kreipiamasi į teismą dėl jų priverstinio hospitalizavimo pratęsimo. Jei pacientai turi savo advokatą, advokatui sudaromos sąlygos bendrauti su pacientu ir tinkamai atstovauti jį teismo procese.

50. Vadovaujantis PSPĮ 8 straipsniu hospitalizuoti psichikos ir elgesio sutrikimų turintys pacientai, be kituose įstatymuose nustatytų teisių, turi teisę bendrauti su kitais asmenimis (tarp jų ir su kitais pacientais), naudotis internetu prieiga, telefonu ir kitomis ryšio priemonėmis, o psichikos sveikatos priežiūros įstaiga hospitalizuoto psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento prašymu privalo padėti jam susisiekti su savo atstovu, artimaisiais ar pagalbą priimant sprendimus teikiančiu asmeniu.

Šių teisių įgyvendinimo tvarka nustatoma psichikos sveikatos priežiūros įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse. Atlikus stebėseną asmens sveikatos priežiūros įstaigose, teikiančiose stacionarines psichiatrijos paslaugas paaiškėjo, kad galimybė susisiekti su artimaisiais įgyvendinama šiais būdais: dažniausiai asmuo turi mobilųjį telefoną ir gali su artimaisiais susisiekti pats; taip pat asmeniui sudaromos galimybės pačiam susisiekti ar pranešti, kad jis yra hospitalizuotas (pvz. leidžiama paskambinti iš telefono); tais atvejais, kai asmuo pats pageidauja ir sutinka, apie hospitalizavimą artimiesiems praneša asmens sveikatos priežiūros įstaiga; galiausiai pasitaiko atvejų, kai artimųjų kontaktai perduodami advokatui ir su jais susisiečia advokatas.

51. Taip pat pastebėtina, kad nei už asmens sveikatos priežiūros įstaigose, teikiančiose stacionarines psichiatrijos paslaugas atsakingoje Sveikatos apsaugos ministerijoje, nei už laisvės atėmimo vietų įstaigas atsakingoje Teisingumo ministerijoje skundų dėl bet kokių veiksmų, trukdančių naudotis advokato paslaugomis ar susisiekti su savo artimaisiais ar kitu pasirinktu asmeniu nėra gauta.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 26 punkto

52. Lietuvos Respublikos institucijos, atsižvelgdamos į Baigiamųjų pastabų 26 punkte pateiktą rekomendaciją, per aptariamą laikotarpį organizavo ne vienus mokymus Konvencijos temomis. Toliau pateikiama informacija apie skirtingų sričių kompetentingų institucijų organizuotus mokymus.

Mokymai laisvės atėmimo vietų įstaigų personalui

53. Atsižvelgiant į Komiteto rekomendacijas, bausmių vykdymo sistemoje 2021 metais organizuoti mokymai bausmių vykdymo sistemos pareigūnams tema „Tarptautinės konvencijos dėl asmenų apsaugos nuo priverstinio dingimo nuostatų įgyvendinimas“. Bausmių vykdymo sistemos darbuotojų mokymai planuojami vieneriems kalendoriniams metams, ir į šiuos planus atitinkamai nuolatos bus įtraukiami ir Komiteto rekomenduojami mokymai Konvencijos tema.

Mokymai prokurorams

54. Atsižvelgiant į Komiteto rekomendaciją Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra 2019 m. gegužės 7 d. organizavo 8 akademinį valandų trukmės mokymus „Priverstinis dingimas“, kuriuose dalyvavo 47 asmenys.

Mokymai Valstybės saugumo departamento pareigūnams

55. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas mokymus apie Konvencijos nuostatas artimiausiu metu planuoja įtraukti į žvalgybos pareigūnų mokymus.

Mokymai Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnams

56. Lietuvos specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) direktorius 2023 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2-66 patvirtinto STT pareigūnų parengimo veikti situacijomis, susijusiomis su psichinės, fizinės prievartos, specialiųjų priemonių, šaunamojo ginklo naudojimu įvadinio mokymo programą (toliau – Programa), kuri skirta suformuoti ir įvertinti STT pareigūnų gebėjimus veikti situacijomis, kuriose kaip išimtinė priemonė gali būti panaudota fizinė, psichinė prievarta, specialiosios priemonės bei šaunamasis ginklas tarnybos metu.

57. Programos tikslas – prieš suteikiant STT pareigūnams teisę vykdyti procesinį konvojavimą ir skiriant tarnybinį šaunamąjį ginklą (pistoletą) ir specialiąsias priemones, išaiškinti šiems STT pareigūnams prievartos panaudojimo tarnyboje ir procesinio konvojavimo teisinius pagrindus, suformuoti tvirtus šių STT pareigūnų šaunamųjų ginklų, specialiųjų priemonių ir kovinių imtynių veiksmų panaudojimo įgūdžius, patikrinti STT pareigūnų gebėjimus pritaikyti suformuotus įgūdžius ir žinias praktinėje veikloje. Vienas iš pagrindinių šios Programos uždavinių yra supažindinti STT pareigūnus su teisės aktais, reglamentuojančiais prievartos panaudojimą ir sulaikytų, suimtų asmenų procesinį konvojavimą, STT ginkluotės skyrimo, priėmimo, išdavimo, nešiojimo, laikymo ir saugojimo tvarka.

58. Programos tikslui ir uždaviniams įgyvendinti rengiami STT pareigūnų parengimo veikti situacijomis, susijusiomis su psichinės, fizinės prievartos, specialiųjų priemonių ir šaunamojo ginklo naudojimu įvadinio mokymo pratybos bei įgytų praktinių įgūdžių ir teorinių žinių patikrinimas. Praktinių įgūdžių ir teorinių žinių patikrinimo metu yra vertinami šie teorinėse ir praktinėse pratybose dalyvavusių STT pareigūnų įgūdžiai ir žinios: 1. Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai, STT teisės aktai, reglamentuojantys prievartos panaudojimo tarnyboje tvarką; 2. prievartos panaudojimo būtiniosios ginties, asmens, padariusio nusikalstamą veiką sulaikymo, profesinės pareigos vykdymo ir būtinojo reikalingumo situacijose teisiniai aspektai; 3. suimtųjų (sulaikytų) asmenų konvojavimo teisinis reglamentavimas.

59. Pratybos vyksta nuolat ir rengiamos STT direktoriaus pavaduotojo potvarkiu ne didesnėmis kaip 10 STT pareigūnų grupėms. Pratybų tikslas – išaiškinti pareigūnams STT įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytus prievartos panaudojimo teisinius pagrindus. Pratybų metodas – teorinės pratybos.

Pratybų trukmė – 4 akademinės valandos. Pratybas sudaro: 1. teorinės pratybos (6 akademinės valandos); 2. praktinės pratybos (16 akademinų valandų); 3. praktinių įgūdžių ir teorinių žinių patikrinimas (2 akademinės valandos). Pažymėtina, jog remiantis Programa patvirtintu Pratybų planu STT pareigūnai supažindinami su šiais dalykais: 1. Prievartos panaudojimo teisiniais pagrindais, kurių metu STT pareigūnai supažindinami su prievartos panaudojimo bendrosiomis nuostatomis, t. y. pamatinių žmogaus teisių laikymasis naudojant prievartos priemones, prievartos priemonių naudojimo tarnyboje būtiniosios ginties, asmens padariusio nusikalstamą veiką sulaikymo, būtinojo reikalingumo, profesinės pareigos vykdymo situacijose teisiniais ypatumais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika baudžiamosiose bylose dėl pareigūnų tarnybinių įgaliojimų viršijimo panaudojus prievartą. Taip pat supažindinama su STT įstatymo nuostatomis, nustatančiomis STT pareigūnų teises, pareigas ir atsakomybę panaudojus prievartą, prievartos priemonių rūšimis ir samprata, psichinės, fizinės prievartos, šaunamojo ginklo panaudojimo atvejais ir sąlygomis, taip pat pratybų metu pateikiami pavyzdiniai atvejai, kuriais draudžiama naudoti fizinę prievartą ar šaunamąjį ginklą bei aptariami STT pareigūno veiksmai panaudojus psichinę, fizinę prievartą šaunamąjį ginklą. 2. STT procesinio konvojavimo teisiniais pagrindais, kurių metu STT pareigūnai supažindinami su konvojavimo taisyklėmis, kurios nustato konvojuojamų asmenų teises ir pareigas, konvojaus pareigūnų veiklos ir darbo organizavimo ypatumus, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro patvirtintomis konvojavimo taisyklėmis, STT direktoriaus įsakymu patvirtinta STT procesinio konvojavimo tvarka, taip pat supažindinama su konvojuojamų asmenų teisėmis ir pareigomis bei konvojaus pareigūnų veiklos ir darbo organizavimo ypatumais.

Mokymai kariuomenės personalui

60. Krašto apsaugos ministerija, siekdama įgyvendinti Konvencijos nuo priverstinio dingimo 23 straipsnio 1 dalį, į karių rengimo operacijoms programą įtraukė mokymus apie svarbiausias Konvencijos nuo priverstinio dingimo nuostatas, kad kariai būtų informuoti apie priverstinio dingimo nusikaltimus. Mokymų metu akcentuojama priverstinio dingimo prevencijos ir tyrimo svarba ir siekiama suformuoti įgūdžius, būtinus kuo skubiau išaiškinti priverstinio dingimo atvejus.

61. Lietuvos kariuomenės organizuojamuose karių rengimo operacijoms mokymuose išvykstantiems į tarptautines operacijas kariams, be tarptautinės humanitarinės teisės pagrindų, yra dėstoma ir sutartinė žmogaus teisių teisė. Kariams yra primenama valstybių pozityvi pareiga apsaugoti teisę į gyvybę, kuri apima ir pareigą atlikti efektyvius tyrimus net ir vykstančio karinio konflikto metu.

Pareiga tokius tyrimus atlikti Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemoje yra pavesta Karo policijai, kurios veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymas⁸.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 28 punkto

62. Atsižvelgiant į Komiteto Baigiamųjų pastabų 28 punkte pateiktą rekomendaciją ir siekiant užtikrinti Lietuvos nacionalinės teisės nuostatų ir Konvencijos 24 straipsnio 1 dalies nuostatų atitikimą, Lietuvos Respublikos Seimas 2023 m. birželio 22 d. pritarė Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimams⁹.

63. Šiais pakeitimais iki tol galiojusi Baudžiamojo proceso kodekso 28 straipsnio 1 dalyje pateikiama nukentėjusiojo apibrėžtis papildyta į jos turinį inkorporuojant ir priverstinai pradanginto fizinio asmens šeimos narius ar artimus giminaičius ir išdėstyta taip: „Nukentėjusysis yra fizinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padarė fizinės, turtinės ar neturtinės žalos, arba dėl nusikalstamos veikos mirusio **arba priverstinai pradanginto** fizinio asmens šeimos narys ar artimasis giminaitis, kurie dėl to asmens mirties **ar priverstinio dingimo** patyrė fizinės, turtinės ar neturtinės žalos. Asmuo pripažįstamas nukentėjusiuoju ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi“. Šie Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai įsigaliojo 2023 m. liepos 6 d.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 30 punkto

64. Baudžiamojo proceso kodekso 109 straipsnyje nustatyta, kad asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos, turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamojo ar kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį.

65. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.263 straipsnis įtvirtina pareigą kiekvienam asmeniui laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos, o žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų numatytais atvejais – ir neturtinę žalą, atsakingas asmuo privalo visiškai atlyginti. Civilinio kodekso 6.251

⁸ Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymo Nr. VIII-911 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-3437, priinama per: [XIII-3437 Lietuvos Respublikos karo policijos įstatymo Nr. VIII-911 pakeitimo įstatymas \(lrs.lt\)](#).

⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 28 straipsnio pakeitimo įstatymas, priinama per: [XIV-2086 Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 28 straipsnio pakeitimo įstatymas \(lrs.lt\)](#).

straipsnyje įtvirtintas visiško nuostolių atlyginimo principas, t. y. nurodoma, kad padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę. Civilinio kodekso 6.250 straipsnio 2 dalyje be kita ko nustatyta, kad neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo.

66. Civilinio kodekso 6.283 straipsnyje reglamentuojamas žalos atlyginimas sveikatos sužalojimo atveju. Jeigu fizinis asmuo suluošintas ar kitaip sužalota jo sveikata, tai už žalą atsakingas asmuo privalo nukentėjusiam asmeniui atlyginti visus šio patirtus nuostolius ir neturtinę žalą. Nuostolius nurodytais atvejais sudaro negautos pajamos, kurias nukentėjęs asmuo būtų gavęs, jeigu jo sveikata nebūtų sužalota, ir su sveikatos grąžinimu susijusios išlaidos (gydymo, papildomo maitinimo, vaistų įsigijimo, protezavimo, sužaloto asmens priežiūros, specialių transporto priemonių įsigijimo, sužaloto asmens perkvalifikavimo išlaidos bei kitos sveikatos grąžinimui būtinos išlaidos). Jeigu po sprendimo dėl žalos atlyginimo priėmimo nukentėjusio asmens sveikata pablogėja, jis turi teisę pareikšti ieškinį dėl papildomų išlaidų atlyginimo, išskyrus atvejus, kai žala buvo atlyginta konkrečia vienkartinė pinigų suma. Akcentuotina, kad šio straipsnio nuostatos nėra taikomos tik tais atvejais, kai nukentėjęs asmuo, įstatymų nustatyta tvarka, yra apdraustas nuo nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo¹⁰ 2 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas įstatymo nustatytais atvejais kompensuoja dėl draudžiamųjų įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe (tarnyboje), pakeliui į darbą (tarnybą) ar iš darbo (tarnybos) arba profesinių ligų) negautas pajamas ar pajamų dalį šios rūšies draudimu apdraustiesiems asmenims, o jų mirties dėl draudžiamųjų įvykių atvejais – jų šeimos nariams, mokant iš Valstybinio socialinio draudimo fondo ir (ar) valstybės biudžeto lėšų šiame įstatyme nustatytas išmokas. Taigi, Civilinio kodekso 6.283 straipsnio nuostatos netaikomos tik tokiais atvejais, kai nukentėję asmenys ar jų artimieji žalos atlyginimą gautų nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka.

67. Civiliniame kodekse taip pat reglamentuojamas žalos orumui ir garbei atlyginimas. Civilinio kodekso 2.24 straipsnyje numatyta, kad asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Po asmens mirties tokią teisę turi jo sutuoktinis, tėvai ir vaikai, jeigu tikrovės neatitinkančių duomenų apie mirusįjį paskleidimas kartu žemina ir jų

¹⁰ Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas Nr. VIII-1509, prieinama per: [VIII-1509 Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas \(lrs.lt\)](http://www.lrs.lt).

garbę bei orumą. Preziumuojama, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai.

68. Taip pat pažymėtina, kad jeigu kaltinamasis arba už jo veiksmus materialiai atsakingi asmenys neturi lėšų žalai atlyginti, įstatymų numatytais atvejais ir tvarka žala gali būti kompensuojama iš valstybės tam skirtų lėšų (Baudžiamojo proceso kodekso 118 straipsnis). Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo¹¹ 2 straipsnio 6 dalis taip pat numato ir smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimą avansu – smurtiniais nusikaltimais padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, kai nėra teismo sprendimo dėl žalos atlyginimo iš smurtinį nusikaltimą padariusio asmens ar už jo veiką atsakingo asmens.

69. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta manytina, kad šiuo metu galiojanti žalos atlyginimo ir kompensavimo sistema apima ne tik materialinę ir moralinę žalą, bet ir restituciją, rehabilitaciją, orumo ir reputacijos atkūrimą, kaip tai numatyta Konvencijos 24 straipsnio 5 dalyje.

Papildoma informacija dėl Baigiamųjų pastabų 32 punkto

70. Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą, dėl priverstinio dingimo nusikaltimo nežinia kur esančio asmens ir jo artimųjų interesai patenka į bendrą asmenų, kurie paskelbti nežinia kur esantys, interesų apsaugos reglamentavimą.

71. Siekiant apsaugoti nežinia kur esančio asmens ir jo artimųjų nuosavybės teise valdomą turtą, finansus ir tuo pačiu socialinę gerovę Civilinio kodekso 2.29 straipsnyje numatyta, kad suinteresuotų asmenų arba prokuroro pareiškimu teismas skiria asmens, kurio buvimo vieta nežinoma, turto laikinąjį administratorių iki teismo sprendimo šioje byloje įsiteisėjimo. Laikinoju administratoriumi gali būti skiriamas asmens sutuoktinis, artimieji giminaičiai arba asmenys, suinteresuoti išsaugoti jo turtą. Laikinasis administratorius privalo inventorizuoti turtą ir imtis priemonių turtui išsaugoti. Laikinasis administratorius valdo turtą, iš to turto išlaiko asmenis, kuriuos nežinia kur esantysis privalo išlaikyti, apmoka nežinia kur esančio asmens skolas. Disponuoti turtu, jį įkeisti ar kitaip suvaržyti teises į turtą laikinasis administratorius gali tik teismo leidimu. Jeigu asmens, kurio buvimo

¹¹ Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas Nr. X-296, prieinama per: [X-296 Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas \(lrs.lt\)](#).

vieta nežinoma, turtą sudaro įmonė, teismas skiria jos administratorių. Šis veikia įmonės savininko vardu. Kai teismo sprendimu asmuo yra pripažintas nežinia kur esančiu, jo turtui teismo nutartimi skiriamas nuolatinis administratorius. Taip pat siekiant nepakenkti nežinia kur esančio asmens teisėtiems lūkesčiams, Civilinio kodekso 2.30 straipsnyje reglamentuoti nežinia kur esančiu pripažinto asmens grįžimo arba jo buvimo vietos paaiškėjimo padariniai numatant, kad tokiu atveju teismas panaikina sprendimą pripažinti asmenį nežinia kur esančiu ir panaikina jo turto administravimą. Pajamos, kurias iš nežinia kur esančio asmens turto gavo turto administratorius, gražinamos grįžusiam turto savininkui, o turto administratoriui grįžęs turto savininkas turi atlyginti visas su turto administravimu susijusias išlaidas. Taigi manytina, kad esamas teisinis reglamentavimas užtikrina nežinia kur esančio asmens ir jo artimųjų, įskaitant ir asmens, kuris nežinia kur esančiu paskelbiamas dėl priverstinio dingimo nusikaltimo, turto apsaugą tiek negalint nustatyti asmens buvimo vietos, tiek jam atsiradus.

72. Pastebėtina, kad dėl priverstinio dingimo nežinia kur esančių asmenų artimieji Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme¹² (toliau – Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas) nėra išskiriami kaip atskira paramos grupė, tačiau remiantis šiuo įstatymu, piniginę socialinę paramą savivaldybės teikia šeimoms pagal jų individualius poreikius, vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją, kuri yra finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų. Nepasiturintiems bendrai gyvenantiems asmenims ir vieniems gyvenantiems asmenims gali būti skiriama piniginė socialinė parama ir /arba būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos. Pažymėtina, kad praktikoje savivaldybės vertina konkrečią asmens situaciją ir gali skirti tokio asmens artimiesiems paramą, kai pateikiama policijos pažyma, kad asmuo laikomas dingusiu. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad konkrečios savivaldybės tarybos nustatyta tvarka iš savivaldybės biudžeto lėšų socialinė parama gali būti skiriama ir kitais atvejais (skiriama vienkartinė, tikslinė, periodinė, sąlyginė pašalpa; apmokama skola už būstą; kompensuojamos išlaidos už didesnę karšto ir geriamojo vandens kiekį; kompensuojamos įstatyme nenurodytos būsto išlaikymo išlaidos ir kita) (Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 4 straipsnio 2 dalis). Socialinė parama skiriama skurdo, benamystės, ligos, neįgalumo, stichinės nelaimės ir kitais atvejais.

¹² Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas Nr. IX-1675, prieinama per: [IX-1675 Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas \(Irs.lt\)](#).